

ایستاد هفت

سال سی و ششم، شماره اول
فروردین و اردیبهشت ۱۴۰۴
ISSN:1023-7992

دوماهنامه نقد کتاب، کتاب شناسی و
اطلاع رسانی در حوزه فرهنگ اسلامی

۲۱۱

سید احمد رضا قائم مقامی | سید محمد حسین حکیم | فرزاد ضیائی حبیب آبادی | علی کاشفی خوانساری
سید علی میرافضلی | حمید عطائی نظری | عرفان پاپری دیانت | مرتضی کریمی نیا | امید حسینی نژاد
شیوا امیرهدایی | جویا جهان بخش | شیرین فراهانی | امید طبیب زاده | امیر حسین آزاد | رسول جعفریان
اشکان خطیبی | مریم حسینی | حیدر عیوضی | آریا طبیب زاده | مجید جلیسه | میلاد بیگدلو | کیامهر نامور
علی نیک زاد | امید رضائی | گلپر نصری | امیر ارغوان | علی کاملی | اکبر ثبوت | علی راد

ابن مقفع | طومار (۱۰) | نوشتگان (۱۲) | خراسانیات (۴) | اهتمام ناتمام

بتخانه سومنات | چاپ نوشت (۱۸) | نسخه خوانی (۴۰) | گزارش یک زندگی

آینه های شکسته (۸) | حکایت زنگی بسکردی | با همدلان عین القضاات

فخر مدبر و شجره نسبش | امیر حسینی هروی و خیام | فتح خوارزم و بیتی از عنصری

یادداشت های لغوی و ادبی (۴) | کهن ترین ترجمه فارسی انجیل | گفت وگو درباره پاسخی به یک نقد

برگی از تاریخ گیاه شناسی در ایران | معرفی شاهنامه موزخ ۸۰۸ هجری | نسخه شناسی مصاحف قرآنی (۲۲)

دو کلمه از آثار باقیه ابوریحان بیرونی | «دیباچه» از یاد رفته سیر حکمت در اروپا

نقدی بر تصحیح اخیر دیوان ابوالفرج رونی | شیخ سغدی در نظامیه چه می گزده است؟!

خلاقیت یا اقتباس در سندنویسی دوره قاجار | نقد ترجمه فارسی اخلاق اسپینوزا اثر محسن جهانگیری

مدخل ادبیات کودک در دانشنامه ایرانیکا و حاشیه هایی بر آن

اشعار تازه یاب از شاعران دوره قاجار با استناد به نشریات آن عصر

نکته، حاشیه، یادداشت | پیوست آینه پژوهش: وزن های سیمین بهبهانی

کهن ترین ترجمه فارسی انجیل

امیرحسین آزاد

| ۳۷۱ - ۳۹۴ |

۳۷۱

آینه پژوهش | ۲۱۱

سال ۳۶ | شماره ۱

فروردین و اردیبهشت ۱۴۰۴

چکیده: دستنویس فارسی انجیل متی با شناسه Vat. Pers. 4 در کتابخانه واتیکان، کهن ترین ترجمه شناخته شده از انجیل به خط و زبان فارسی است و تاریخ کتابت آن به سال ۷۱۲ هجری قمری (۱۳۱۲ میلادی) بازمی گردد. این نسخه، در دوره ایلخانان مغول و در شرایط تبادل فرهنگی و مذهبی ایران، به دست مسعود بن ابراهیم کتابت شده و ترجمه ای از نسخه سریانی کتاب مقدس است. متن شامل ۸۱ برگ با خط نسخ واضح، فاقد تزیینات و با ویژگی های زبانی و املائی کهن است که نشان دهنده نیاز مسیحیان سریانی زبان به متون فارسی برای حفظ هویت دینی خود است. این دست نوشته با استفاده از اصطلاحات اسلامی و سبک نگارش خاص، از اسناد مهم برای مطالعه تاریخ ترجمه های دینی، رسم الخط و فرهنگ دوران مغول در ایران محسوب می شود.

کلیدواژه ها: نسخه خطی، ترجمه فارسی کتاب مقدس، انجیل متی، Vat. Pers. 4، کتابخانه واتیکان.

The Oldest Known Persian Translation of the Gospels

Amirhossein Azad

Abstract: The Persian manuscript of the *Gospel of Matthew*, catalogued as Vat. Pers. 4 at the Vatican Library, is the oldest known translation of the Gospels into Persian language and script. It was transcribed in 712 AH/1312 CE by Mas'ud b. Ibrahim during the Ilkhanid period, amid the cultural and religious exchanges occurring in Iran. The translation is based on a Syriac version of the Holy Scriptures. The manuscript comprises 81 folios, written in a clear *naskh* script, without decoration, and displays archaic linguistic and orthographic features. These characteristics reflect the need of Syriac-speaking Christians to access religious texts in Persian for the preservation of their religious identity. The use of Islamic terminology and its unique literary style make this manuscript a significant source for studying the history of religious translation, orthography, and the cultural context of the Mongol era in Iran.

Keywords: manuscript, Persian translation of the Bible, *Gospel of Matthew*, Vat. Pers. 4, Vatican Library.

کتابخانه واتیکان، یکی از مراکز غنی و مهم نگهداری نسخ خطی در جهان است که مجموعه‌ای ارزشمند از نسخه‌های فارسی را در خود جای داده. بر اساس گزارش اتوره روسی، این کتابخانه دارای ۱۸۹ نسخه خطی فارسی است که ۱۵۸ نسخه در مجموعه واتیکان، ۲۳ نسخه در مجموعه بورجیا، ۶ نسخه در مجموعه باربرینی، و ۲ نسخه در مجموعه ژسی طبقه‌بندی شده‌اند. (Rossi, 1948, p. 8) این نسخه‌ها شامل متون مذهبی، ادبی، تاریخی و علمی هستند که برخی از آن‌ها به قرون وسطی باز می‌گردد.

نخستین نسخه‌های فارسی احتمالاً پیش از سال ۹۸۰ ش/ ۱۶۰۰ م به کتابخانه واتیکان رسید. حدود یک قرن بعد اولین مجموعه نسخه‌های فارسی کتابخانه واتیکان گردآوری شد. در این دوره، پیترولا واله^۱، سیاح ایتالیایی عصر صفوی، نسخه‌هایی را از سفرهای خود به ایران، عثمانی و شاید هند جمع‌آوری کرد و به واتیکان فرستاد. (حاجیان پور، ۱۳۸۶، ص ۴۵) هم‌زمان، مبلغان مسیحی مانند کارملی‌ها و یسوعیان، نسخه‌های فارسی را از ایران، هند و آسیای مرکزی به واتیکان انتقال دادند. در قرن هجدهم، جوزپه سیمونیو آسمانی (یوسف بن سمعان السمعانی)^۲، کتابدار و شرق‌شناس واتیکان، به گردآوری و حفظ این آثار همت گماشت و در کتاب خود به ثبت نسخه‌های شرقی از جمله فارسی پرداخت.

در دوره معاصر، چهره‌هایی چون پاول سبات^۳ که بخشی از مجموعه ۱۶۰۰ نسخه‌ای خود را در ۱۹۲۷ به واتیکان اهدا کرد، و انریکو چرولی^۴ سفیر ایتالیا در ایران (۱۳۲۹-۱۳۳۳ ش/ ۱۹۵۰-۱۹۵۴ م)، طی مأموریت خود مجموعه‌ای عظیم از دست‌نویس‌ها و متون تعزیه را گردآوری و به کتابخانه واتیکان اهدا کرد (Piemontese, 2017, p. 49)، نقش مهمی در توسعه این مجموعه داشتند.^۵

اولین فهرست‌نگاری علمی نسخه‌های فارسی واتیکان در قرن ۱۹ میلادی توسط آنجلو مای انجام شد که اطلاعات مجموعه را در کتاب خود ثبت کرد. (Mai, 1831) در قرن بیستم، اتوره

1. Pietro Della Valle

2. Giuseppe Simonio Assemani

3. Paul Sbat

4. Enrico Cerulli

5. Piemontese, Angelo Michele (2017). Persica Vaticana: Roma e Persia tra codici e testi. Biblioteca Apostolica Vaticana.

برای معرفی مختصر این کتاب ر.ک. ذاکری، شیرین. (۱۳۹۷). میراث فارسی واتیکان (معرفی کتاب پروفیسور آنجلو میکله پیه مونته). بخارا، (۱۲۵)، ص ۴۲۸.

روسی در سال ۱۹۴۸ فهرستی جامع شامل ۱۶۵ نسخه فارسی را منتشر کرد که اولین بررسی دقیق این مجموعه بود. او همچنین نسخه‌های تازه کشف‌شده را معرفی و نسخه‌های مجهول را شناسایی کرد. جامع‌ترین اثر درباره آثار فارسی موجود در واتیکان کتاب میراث فارسی واتیکان نوشته آنجلو میکله پیه‌مونته است که در ۲۰۱۷ منتشر شد.

در میان این دست‌نوشته‌ها، دو نسخه نفیس از لغت فرس اسدی طوسی (کتابت ۷۳۳ق) و شاهنامه فردوسی (کتابت ۸۴۸ق)، و همچنین دست‌نویس‌هایی از ذخیره خوارزمشاهی، گلستان و بوستان سعدی، فرس‌نامه، تیمورنامه هاتفی، چند نسخه از ترجمه‌های فارسی اناجیل و عهد عتیق، و یک ترجمه فارسی قرآن به خط لاتین موجود است. نیز ترجمه‌ی فارسی کتابی در باب نجوم جدید به دستخط و ترجمه پیترو دلاواله به تاریخ ۱۶۲۴م. که نسخه اخیر احتمالاً نخستین متن فارسی است درباره علم جدید هیئت و رد نظریه زمین مرکزی.

قدیمی‌ترین نسخه خطی فارسی موجود در کتابخانه واتیکان، ترجمه‌ای است از انجیل متی که تاریخ کتابت آن به سال ۷۱۲ هجری قمری (۶۹۱ش/۱۳۱۲م) بازمی‌گردد. این نسخه که با شناسه Vat. Pers. 4 شناخته می‌شود، به عنوان یکی از نخستین نسخه‌های فارسی کتاب مقدس در اروپا محسوب می‌شود و اولین دست‌نوشته فارسی است که به کتابخانه واتیکان وارد شده است. (Orsatti, 1996) این نسخه که از جهاتی گوناگون منحصر بفرد است تا به حال به ندرت مورد توجه قرار گرفته، همچنین تصحیحی از آن در دست نیست.^۱

این نسخه خطی ارزنده محصول دورانی است که ایران تحت سلطه ایلخانان مغول (۶۳۵-۷۳۲ش/۱۲۵۶-۱۳۴۳م) قرار داشت. این دوره که با تغییرات گسترده سیاسی، اجتماعی و مذهبی همراه بود، بستری برای تبادل فرهنگی و دینی فراهم آورد. با برآمدن ایلخانان و سقوط خلافت عباسی در بغداد، غیرمسلمانان، خاصه مسیحیان و بوداییان، عرصه‌ای برای ظهور و بروز یافتند. به‌ویژه در زمان هلاکو و جانشینانش، به دلیل سیاست‌های تسامح مذهبی، شرایطی فراهم آمد که اقلیت‌های مذهبی مانند مسیحیان و بوداییان بتوانند در کنار مسلمانان و زرتشتیان به فعالیت‌های مذهبی و فرهنگی خود بپردازند. هلاکو خان خود دین بودایی داشت، اما از مادر و دو همسر خود که مسیحیان نسطوری پرحرارتی بودند متأثر بود. (بیانی، ۱۳۸۹: ص ۳۸۰) این سیاست‌ها، در کنار پذیرش نخبگان مسیحی در دربار ایلخانی، باعث شد تا

۱. پیروز سیار در مقدمه ترجمه خود از عهد جدید به وجود ترجمه‌های فارسی کتاب مقدس در کتابخانه واتیکان اشاره می‌کند اما نامی از این ترجمه نمی‌برد.

جوامع مسیحی در ایران به حفظ هویت دینی خود پردازند و متون مقدس را به زبان فارسی ترجمه کنند. (Kwak, 2020, p. 175)

چهار ترجمه کهن موجود اناجیل به زبان فارسی همگی محصول همین دوره هستند: دیاتسارون^۱ فارسی در اواخر قرن ۷ ق/ ۱۳ م، ترجمه انجیل متی (نسخه 4 Vat. Pers.) در کتابخانه واتیکان کتابت ۷۱۲ ق/ ۱۳۱۲ م، ترجمه سرکیس لوچ بن امیرمالک از اناجیل اربعه از زبان یونانی (نسخه ۶۲۳ کتابخانه لیسبون) به سال ۷۱۸ ق/ ۱۳۱۸ م (از این پس: ترجمه سرکیس) و ترجمه یوحنا بن القس الیعقوبی (نسخه 241 pococke) در کتابخانه بادلیان آکسفورد به تاریخ ۷۴۲ ق/ ۱۳۴۱ م (از این پس: ترجمه یوحنا). (Thomas & Vahman, 1989, p. 204).

مسیحیان سریانی‌زبان که از مناطق مختلف به شرق ایران مهاجرت کرده بودند، با گذر زمان توانایی خواندن متون مقدس سریانی را از دست دادند. نسل‌های جدید این جوامع برای درک بهتر آموزه‌های دینی خود به متونی نیاز داشتند که به زبان فارسی نوشته شده باشد. این نیاز در اواخر قرن سیزدهم و اوایل قرن چهاردهم میلادی به اوج خود رسید و مترجمان مسیحی را بر آن داشت تا مفاهیم الهیاتی مسیحیت را به فارسی برگردانند. مترجم دیاتسارون در مقدمه اثر خود نوشته:

”موجب نبشتن انجیل به زبان پارسی آن بود که این بنده ضعیف عاجز و حقیرترین جمله خلاق [...] جماعتی عماده‌داران آن دیار از نصاطره (نسطوریان) و ارمن و غیره که پیش ازین پدران ایشان و جدان ایشان از هر اقلیمی به وقت خروج مغول آورده بودند بدان مواضع مذکور متوطن گشته و هر یک به زبان خود انجیل و کتب داشته و به زبان خود که از پدران و جدان یاد داشتند و قادر بوده چو ایشان به جوار حق پیوستند، فرزندان ایشان و فرزند فرزند ایشان غیر زبان پارسی چیزی دیگر نمی دانستند [...] اما به سبب دوری از مقام ایشان و هم‌زبانان ایشان به زبان پارسی خبیرتر شدند از زبان ایشان که در اصل داشته‌اند و آنچه به زبان اصلی ایشان می‌خوانند و ایشان می‌شنوند و

۱. دیاتسارون (به یونانی: δια τερσσarov)، به معنی "از میان چهار"، انجیل آمیخته‌ای است که توسط تاتیان سورانی در حدود سال ۱۵۰ میلادی به زبان سریانی نوشته شد. این انجیل ابتدا در کلیسای آشوری مورد استفاده قرار گرفت تا قرن پنجم میلادی، با انجیل‌های چهارگانه جایگزین شد. نسخه‌های اصلی سریانی آن از بین رفته و تنها نقل‌قول‌هایی از آن در تفاسیر بعدی باقی مانده است. نسخه‌ای از دیاتسارون به فارسی متعلق به سده ۱۳ میلادی نیز موجود است. در این مورد رک.: مسینا، جوزپه (۱۳۸۷) دیاتسارون فارسی (تصحیح و ترجمه ایتالیایی جوزپه مسینا؛ با دو گفتار از ایرج افشار و حسن رضایی باغبیدی). اساطیر.

نمی‌دانند که چه می‌گویند [...] این مقدمه ساختن و چهار انجیل نبشتم به زبان پارسی و بعضی از تفسیر او.^۱ (Messina, 1943, pp. 19-20)

پیشینه بررسی‌ها و پژوهش‌ها

نخستین بررسی درباره این نسخه به دست جیووانی باتیستا وکییتی انجام شده است. او در صفحه 80v همین نسخه یادداشتی به این مضمون نوشته است:

«این انجیل متی مقدس به زبان فارسی است که توسط جیووانی باتیستا وکییتی، اهل فلورانس، در رم بررسی و مقایسه شده است. قدمت آن از واژه‌های فارسی که در صفحه‌ی اول با علامت دست مشخص شده، قابل تشخیص است. من این واژه‌ها را برای درک و رضایت خوانندگان ترجمه کرده‌ام:

"این انجیل با برکت به پایان رسید، انجیل رسول مبارک، متی مقدس، که آن را به زبان عبری در سرزمین فلسطین نوشت و شامل بیست و هشت فصل است. این کتاب در روز اول ماه رجب سال هفتصد و دوازده [هجری] به پایان رسید."

به نظر من این تاریخ بر اساس تقویم مسلمانان است، زیرا نویسنده در آن مناطق زندگی می‌کرد و به سبک آن‌ها نوشته است. این را از ماه رجب می‌فهمم، که یکی از ماه‌های تقویم آن‌هاست. با توجه به این که سال ۱۰۰۶ هجری مطابق با سال ۱۵۹۸ میلادی است، این کتاب ۲۹۴ سال پیش نوشته شده است.^۲ [رجب ۱۰۰۶ هجری: ۷ فوریه تا ۸ مارس ۱۵۹۸ میلادی]. (Piemontese, 2017, p. 166)

لوی دل‌ویدا در ۱۹۳۹ در کتاب خود "پژوهش‌هایی درباره شکل‌گیری کهن‌ترین مجموعه نسخه‌های خطی شرقی در کتابخانه واتیکان" به معرفی این نسخه پرداخته و آن را نخستین دست‌نوشته فارسی واتیکان نامیده که به همراه نسخه Vat. Ar. 89 وارد واتیکان شده است. (Levi Della Vida, 1939, pp. 167-169) طبق حدس دل‌ویدا انتقال نسخه به واتیکان به واسطه ماریوسف اسقف کلدانی مالابار در حدود ۱۵۵۶ بوده است. (Levi Della Vida, 1939, p. 190) همچنین او از چند نسخه که بعداً از روی این دست‌نوشته کتابت شده‌اند یاد کرده است.

۱. شباهت این مقدمه به مقدمه نسخه ترجمه یوحنا (pococke 241) قابل توجه است که از حدود این نوشته خارج است.

۲. محاسبه وکییتی اشتباه است. فاصله میان یادداشت او تاریخ کتابت نسخه ۲۸۴ سال است.

یک دهه بعد در ۱۹۴۸ اتوره روسی در کتاب "فهرست نسخه‌های خطی فارسی کتابخانه واتیکان" به این نسخه پرداخت. توصیف مشخصات نسخه و آغاز و انجام آن در کار روسی آمده است. در مجموع آنچه او نوشته تقریباً افزوده‌ای بر مطالب دلاویدا ندارد. (Rossi, 1948, pp. 29-30)

پس از او روبرتو گلبنکیان در مجموعه "ترجمه اناجیل اربعه به فارسی" (۱۹۸۱) به طور مختصر بر اساس آنچه دلاویدا نوشته به معرفی نسخه پرداخت. افزون بر این گلبنکیان انتقال این نسخه را به مبلغ یسوعی ساکن هند، ژروم خاویر^۱، نسبت داده است. (Gulbenkian, 1981, pp. 36-37)

تنها پژوهش فارسی که در آن این دست‌نوشته معرفی شده، رساله دکتری پاتی سبوا با عنوان «بررسی ترجمه‌های اناجیل در زبان فارسی» (۱۳۸۸) است. نویسنده در فصل چهارم، نسخه را با تکیه بر پژوهش‌های دلاویدا، روسی و گلبنکیان معرفی کرده اما بر نکات پیشین چیزی نیفزوده است. (سبوا، ۱۳۸۸، صص. ۱۹۶-۲۰۰)

پس از او کنت توماس در کتاب "کوشش بی‌وقفه: تاریخ ترجمه‌های فارسی کتاب مقدس" در سال ۲۰۱۵ به بررسی این نسخه پرداخته است. توماس به طور خاص بر ویژگی‌های این ترجمه تمرکز کرده و به عنوان نمونه تعدادی از کلمات معادل را با ترجمه‌های دیگر مقایسه کرده. توماس با بررسی‌های خود حدس زده که مترجم ترجمه را مستقیماً از یونانی انجام داده، زیرا متن با نسخه یونانی مطابقت دارد. (Thomas, 2017, pp. 84-87) این رای بر خلاف مدخل "کتاب مقدس: III: گاه‌شماری منتخبی از ترجمه‌های فارسی بخش‌ها یا کل کتاب مقدس"^۲ در دانشنامه ایرانیکا است که توماس یکی از نویسندگان آن بوده. در آنجا نسخه، مترجم از سریانی ذکر شده است. (Thomas & Vahman, 1989, p. 204)

همچنین آنجلو میکله پیه‌مونته‌سه ایران‌شناس برجسته ایتالیایی در چند اثر خود این نسخه را بررسی کرده است. او در فصل چهارم کتاب اخیر خود "پرسیکا واتیکانا: رم و ایران در آیین نسخه خطی و متون" (۲۰۱۷) با رد نظر دلاویدا، می‌نویسد احتمالاً توماجان ارمنی^۳ این نسخه را در حدود ۱۵۹۵ از

1. Father Jerónimo Xavier

2. BIBLE iii. Chronology of Selected Persian Translations of Parts or the Whole of the Bible

۳. توماجان ارمنی، که بعدها به توماس آنجلیس (Thomas Angelus) معروف شد، یکی از کاتبان ارمنی برجسته بود که در حفظ و استنساخ نسخه‌های مهم مذهبی، از جمله نسخه‌های انجیل به فارسی، نقش داشت. او در اواخر قرن ۱۶ میلادی برای کاردینال سانتورو و لئوناردو آبل نسخه‌هایی از این متون را استنساخ کرد که در میان آنها دو رونوشت از نسخه مورد بحث این مقاله به چشم می‌خورد. برای جزئیات بیشتر ر.ک.

Floristán, J. M. (2010). Armenios en la corte de Felipe III de España (1598-1621). *Revue des Études Arméniennes*, 165-199.

حلب به رم آورده است. (Piemontese, 2017, p. 14) همچنین از مقایسه کلمات و نحوه ترجمه بیان کرده که این اثر ترجمه‌ای از پشیطا، نسخه سریانی کتاب مقدس، است. پیه‌مونته به توجه به سبک نگارش، واژگان، ترکیب‌های زبانی و نحو کهن این ترجمه، حدس زده که اصل ترجمه این نسخه به حدود قرون دهم یا یازدهم میلادی بازمی‌گردد. (Piemontese, 2017, p. 165)

جدیدترین پژوهش را درباره این نسخه مونسون کوآک از دانشگاه آنیانگ کره جنوبی در مقاله‌ای که در نشریه انجمن کتاب مقدس کره^۱، در سال ۲۰۲۰ منتشر کرده است. او مدعی است این نسخه در تبریز، پایتخت ایلخانیان، استنساخ شده است. کوآک با مقایسه این نسخه با دیاتسارون فارسی، ترجمه سرکیس و ترجمه یوحنا نشان داده که برخلاف برخی ادعاهای پیشین (احتمالاً ادعاهای توماس)، اصطلاحات آن منحصر به فرد نیستند و در دیگر ترجمه‌های هم‌عصر فارسی نیز دیده می‌شوند. او همچنین شباهت‌هایی میان قرائت‌های این نسخه و نسخه‌های کهن سریانی انجیل، شناسایی کرده است.^۲

معرفی و توصیف نسخه

این نسخه که با شناسه Vat. Pers. 4 در کتابخانه واتیکان محفوظ است^۳ از ۸۱ برگ کاغذی تشکیل شده و ابعاد آن ۱۶ در ۱۱ سانتی‌متر است. هر صفحه ۱۴ سطر دارد و متن با جوهر سیاه به خط نسخ واضح و خوانا نگارش یافته و فاقد هر نوع تزیین است. تمام نسخه با یک قلم و یک خط کتابت شده. صحافی به شیوه اروپایی انجام شده و جلد نسخه نیز از چرم ساخته شده و در آن از نشان‌های طلایی کاردینال باربرینی بر روی جلد رویی و پاپ اوربان هشتم بر روی جلد زیرین استفاده شده است (Piemontese, 2017, pp. 50-52). همچنین بر روی برگ ۷۷۹، یادداشتی توسط توما جان ارمنی و در برگ ۷۸۰ یادداشتی به زبان ایتالیایی توسط جیووانی باتیستا وکییتی در سال ۱۵۹۸ م. درج شده است. تاریخ کتابت اوایل رجب ۷۱۲ ق. (آبان ۶۹۱ ه. ش. / نوامبر ۱۳۱۲ م.) و کاتب نسخه مسعود بن ابراهیم است.

این نسخه از لحاظ تاریخ کتابت کهن‌ترین دست‌نوشته فارسی انجیل است که تاکنون شناسایی شده است. گرچه مسینا در تحقیق خود تاریخ ترجمه دیاتسارون را به اواخر قرن سیزدهم میلادی می‌برد اما قدیمی‌ترین نسخه موجود دیاتسارون فارسی مربوط به قرن شانزدهم میلادی است.

۳۷۸

آینه پژوهش | ۲۱۱
سال ۳۶ | شماره ۱
فروردین و اردیبهشت ۱۴۰۴

1. Journal of Biblical Text Research

۲. این مقاله به زبان کره‌ای است و آنچه در متن آورده‌ام بر اساس چکیده انگلیسی مقاله است.

3. https://digi.vatlib.it/view/MSS_Vat.pers.4

نسخه چنین آغاز می‌شود: «[بنا]م پدر و پسر و جان پاک یکی خدا، انجیل متی، اصحاب اول، کتاب زاییدن خداوند ما عیسی مسیح پسر داوود پسر ابرهیم. ابرهیم ایسحق را زاد. ایسحق یعقوب را زاد. یعقوب یهوذا و برادران او را زاد. یهوذا فارص و زارح را زاد از تamar...»

انجام نسخه: «... و با ایشان گفت بدرستی که داده شد مرا هر پادشاهی که در آسمان و زمین است چنانک پدرم مرا فرستاد همچنان من شما را می‌فرستم بروید و مزدکانی دهید و شاکرد گردانید همه امتها را و بشوید ایشانرا بنام پدر و پسر و جان پاک و بیاموزانید تا نگاه دارند هرچه فرمودم بشما و انک من با شما باشم در همه روزگار تا آخر بیقین و شکر خدا را باد همیشه.»

ترقیمه: «تمام شد بمبارکی مژده رسول برگزیده متی که بزبان عبرانی گفته است در ولایت فلسطین بیست و هشت فصل است در تاریخ اوایل رجب در سنه اثنی عشر و سبعمائه خدایش بیامرزاد که بخواند و رحمت خواهد بر نویسنده ضعیف مسعود بن ابرهیم.»

در این نسخه، عناوین فصل‌ها با شنگرف و خط یکسان نوشته شده است. این عناوین که تنها تا پایان باب پانزدهم دیده می‌شود (با یک استثناء در باب بیست و سه) شامل موضوعاتی چون «حمل مریم»، «شفاف دادن دیوانه کل و نابینا را»، و «کشتن یحیی پسر زکریا» است و با انجیل رسمی مطابقت کامل ندارد.

ویژگی دیگر استفاده از نشانه‌گذاری برای تفکیک آیات و بخش‌های مختلف متن است. تا آیه ۲۷ از باب ششم انجیل متی، آیات با قلم قرمز نشانه‌گذاری شده‌اند. این شیوه نشانه‌گذاری احتمالاً پس از کتابت اولیه به متن افزوده شده است و ممکن است نشان‌دهنده تلاش برای انطباق متن با نسخه‌های اروپایی یا ساختارهای جدیدتر تقسیم‌بندی باشد (Piemontese, 2017, p. 47). هرچند نشانه‌گذاری‌ها تطبیق کامل با انجیل رسمی ندارد.

صفحات نسخه دوبار شماره‌گذاری شده است. یک بار (احتمالاً) با قلم وکییتی از انتها به ابتدا و یک بار بعدها با مهر و استامپ از ابتدا به انتها. همچنین محتمل است که این نسخه دوبار صحافی شده باشد. چرا که برگ‌های ۴۸ و ۴۹ نسخه در حال حاضر جابجا صحافی شده‌اند. هرچند شماره‌گذاری وکییتی نشان می‌دهد پیشتر این برگ‌ها در جای خود بوده‌اند.

در حواشی نسخه، گاه اصلاحاتی دیده می‌شود که با دو دستخط دیگر نوشته شده است؛ یکی مانده به متن اصلی و دیگری متفاوت. یعنی کاتب پس از کتابت یک بار نسخه را بازخوانی

۱. در نسخه روی این عبارت خط کشیده شده.

کرده و بعضی ساقطات را روی متن یا در حاشیه اصلاح کرده است. این اصلاحات شامل جایگزینی واژگان، تکمیل جافتادگی‌ها، افزودن تفاسیر کوتاه، و اصلاح برخی از اشتباهات کاتب اصلی است. برای مثال، در یکی از بخش‌ها، واژه «اطفال» یا «طلوع» در متن اصلی آمده است و در حاشیه با «کودکان» و «برآمدن» جایگزین شده است. در کنار این تغییر، عبارت «صبح» نیز نوشته شده که صحت اصلاح را تأیید می‌کند. همچنین در معدودی از صفحات در رکابه کلمه ابتدایی صفحه بعد نوشته شده تا از درهم‌ریختگی اوراق جلوگیری کند.

ویژگی‌های رسم الخط

- این نسخه از حیث رسم الخط ویژگی‌هایی دارد که به چند نمونه اشاره می‌شود.
- در تمام متن، ذال معجمه اغلب با نقطه نوشته شده: «خزای»، «دید»، «آمد». گاهی به عکس: نگداریذ و نگدارذ.
- «ب/پ» را به دو صورت نوشته؛ اغلب «پ» و گاهی «ب»: «بیغمبر». گاه ب را با سه نقطه نوشته: «پرداشتید» «پسیار».
- «آ» به دو صورت آ و ا: مثل «آید» و «اسمان».
- «چ» اغلب به صورت «چ» و گاه به صورت «ج»: «جراغ» به جای «چراغ»، «هیچ» به جای «هیچ» و این گویا بدون تبعیت از نوعی قاعده است: «ایشان که در اول روز رفته بودند چون چنان دیدند گمان بردند مگر ایشان را بیشتر دهند».
- «گ» همه جا به صورت «ک» نوشته می‌شود، مثل: «کفت» و «کوسفند».
- گاهی روی ک نشانه‌ای شبیه «ء» قرار گرفته مانند «نزدیک» «آنک» و ظاهراً تنها جنبه تزئینی دارد: «عیسی گفت چرا مرا نیک میخوانی نیک نیست مگر یکی».
- «ی» پایان کلمه گاهی با دو نقطه: «خدای». و گاهی دو نقطه را درون دامن ی گذاشته: «ی».
- «ی» در پایان کلمات مختوم به «ا» اغلب به شکل «ء» (ی کوتاه) نوشته شده: «بالاء»، «بنماء»، «رنجهاء» گاهی نیز به صورت «ی» نوشته می‌شود و از قاعده‌ی خاصی پیروی نمی‌کند: «انجا که گفت منم خدء ابرهیم خدای اسحاق خدای یعقوب و خدای تعالی نسبت بمردگان نشوز بلک خدء زندگانست».
- برای کلمات مختوم به «های غیرملفوظ»، در حالت اضافه، از «ء» (ی کوتاه) روی ه استفاده شده: «جامه»، «فرشته»، «خانه».

- همه را گاهی به کلمه بعدی اضافه کرده و «همه» کتابت کرده است: «انکه خذاء افریدگارت را از همه دل تو و از همه جان تو و از همه قوت تو دوست داری». این صورت پیش از دوره مغول دیده نشده است.^۱
- «می» پیش از فعل گاهی چسبان و گاهی جدا کتابت شده: «میخواهم» و «می گفت».
- «ژ» گاه به صورت «ژ» آمده: «ژیره»، و گاه به صورت «ز»: «مزدگانی».
- در کلمات مختوم به «ه» که با «ها» جمع بسته شوند، گاهی دو «ه» در هم ادغام و کلمه با یک «ه» نوشته شده، مانند «جامها» به جای «جامه‌ها»، «کوچه‌ها» به جای «کوچه‌ها».
- نشانه مفعولی گاهی به مفعول چسبیده: «ایشانرا»، «فروتنانرا» و «تشنگانرا».
- آنکه و آنچه گاه به صورت «انک» و «انج» آمده و نیز «بلکه» و «چنانکه» به صورت «بلک» و «چنانک».
- علامت جمع «ان» گاهی بدون میانجی کتابت شده: «ناینان» - «بزه‌ان»
- برای کلمات مختوم به «های غیرملفوظ»، در حالت نکره، از «ه» (ی کوتاه) روی ه استفاده شده که رسم الخط معمول زمانه بوده: «پاره» و «خانه» به جای «پاره‌ای» و «خانه‌ای»
- «که» موصول اغلب به صورت «کی» و گاه «که»: «چون بشاکردان خود رسبذ دیز کی نان فراموش کرده بودند برداشتن» و «یاذ نمی‌ارید ان پنج نان که با آن پنج هزار نفر بوذ». اما «که» استفهام همیشه به صورت «کی» آمده.
- گاهی در پایان سطر کلمات را شکسته و در دو خط نوشته: می/گفت، خداوند/گار، زنا/کاران، نا/چار
- گاهی روی س علامتی شبیه قرار گرفته که قاعده‌ای ندارد و «هشتم» «راشت»
- گاهی نقطه‌ها در بعضی حروف نوشته نشده‌اند خصوصاً حرف «ش»: پیس (پیش)، سنید (شنید) دسخور (دشخور) حنین (چنین) بدسان (بدیشان) نبشه (نبشته) دد (دید) چیری (چیزی) جایی جایی
- بعضی کلمات را تشدید گذاشته و اغلب تشدید را مشکول کرده: «حجّت»، «اولین»، «معلم»، «وصیتها»، «کزه»

۱. برای تفصیل رک. عطارنیشابوری، فریدالدین محمد، (۱۳۹۸)، تذکرة الاولیاء، مقدمه، تصحیح و تعلیقات: محمدرضا شفیعی کدکنی، ۲، تهران: سخن. ص هفتاد و پنج.

ویژگی‌های املائی

همچنین از حیث املائی کلمات ویژگی‌هایی در متن دیده می‌شود که به اختصار چند نمونه از آن ارائه می‌شود. در هر مورد ابتدا املائی کلمه در نسخه انجیل متی آمده و سپس املائی آن در اناجیل رایج موجود (ترجمه هزاره نو و ترجمه پیروز سیار^۱).

املائی نام اشخاص

ابرهیم: ابراهیم	یونان: یونس	ایرمیا: ارمیا	شمعون الصفا: شمعون ملقب به پطرس
ایسحق: اسحاق	ایسرائیل: اسرائیل	الیا و ایلیا: الیاس	یاسا: یوسف (فرزند مریم)
ایشعیا: اشعیا	ایهود: یهود	ایراذیا: هیروдіا	ثدی: تادایوس، تَدای

نام‌های جغرافیایی و مکان‌ها

اورشلیم: اورشلیم	جاجله: جالجتا	قیساریه: قیصریه	عامورا: عموره، غموره
مکداغنا: مجدل	زبالون: زبولون	ایریحو: اریحا	قنسر: جناسرت
قدرانئون: جدریان	یهودا: یهودیه	قورین: قیروان، کورنه	جدسامان: جتیسمانی
گوزرین: خورزین	صیدا: بیت صیدا		

۳۸۲

آینة پژوهش | ۲۱۱

سال ۳۶ | شماره ۱

فروردین و اردیبهشت ۱۴۰۴

ویژگی‌های زبانی ترجمه

گرچه نام مترجم در متن برده نشده و هیچ اطلاعاتی از مترجم موجود نیست اما از ویژگی‌های متن می‌توان دریافت که او شخصی فاضل و دانشمند بوده. این اثر ترجمه‌ای است نسبتاً دقیق بر اساس ترجمه سریانی از کتاب مقدس. نثر آن مطبوع، روان، و در بعضی از مواضع نزدیک به شعر است. شیوه‌ی نگارش، واژگان، اصطلاحات و نحو، همگی نشان‌دهنده‌ی سبکی کهن هستند.

در چند موضع از متن، افعال با شناسه کهنه - یت دیده می‌شود. همچون «شنیدیت»، «دیدیت»، «داشتیت»، «نیامدیت»، «پوشانیدیت» و «نگرویدیت». اغلب این افعال در بخش‌هایی است که سخنان عیسی نقل می‌شود. این کاربردها شاید بر قدمت بیشتر این اثر

۱. مشخصات این دو ترجمه: عهد جدید بر اساس کتاب مقدس اورشلیم (۱۳۸۷)، ترجمه پیروز سیار، نشر نی، تهران.

انجیل عیسی مسیح شامل کتب عهد جدید (۲۰۱۵)، ترجمه هزاره نو، انتشارات ایلام، ۲۰۱۵ میلادی.

دلالت کند و بنا بر نظر پیه‌مونتسه زمان اصل ترجمه، یا دست کم ترجمه اقوال عیسی، را یک تا سه قرن به عقب ببرد.^۱

کواک در پژوهش خود نشان داده که این نسخه از نظر ساختار زبانی، واژگان و سبک نگارش با سایر ترجمه‌های فارسی انجیل، از جمله دیاتسارون فارسی، ترجمه سرکیس و ترجمه یوحنا شباهت‌هایی دارد. این شباهت‌ها نه تنها در واژگان مشترک، بلکه در ساختار نحوی و شیوه ترجمه برخی مفاهیم نیز دیده می‌شود. وجود این اشتراکات نشان از ارتباط متقابل این ترجمه‌ها با یکدیگر یا استفاده از منابع مشترک کهن‌تر برای ترجمه است (Kwak, 2020). این مطالعه تطبیقی نشان می‌دهد که ترجمه انجیل متی دارای ویژگی‌های زبانی و متنی مشابه نسخه‌های کهن سریانی است، از جمله کدکس کوریتونیانوس^۲ و کدکس سینتایکوس^۳. در حالی که ترجمه‌های متأخر سریانی مانند پشیطا^۴ بعضی عبارت را به گونه‌ای متفاوت ترجمه کرده‌اند. این شباهت‌ها نشان می‌دهند که نسخه واتیکان نه تنها از منابع فارسی و یونانی، بلکه از سنت‌های قدیمی‌تر سریانی نیز تأثیر پذیرفته است (Kwak, 2020, p. 179).

۳۸۳

آینه پژوهش | ۲۱۱

سال ۳۶ | شماره ۱

فروردین و اردیبهشت ۱۴۰۴

از نکات جالب و مهم مرتبط با این نسخه، استفاده از اصطلاحات اسلامی در ترجمه‌های فارسی انجیل است. به طور خاص «فریسیان» و «صدوقیان» به ترتیب «معتزله» و «زنادقه» ترجمه شده که مشابه ترجمه‌های دیاتسارون و یوحنا و سرکیس است. همچنین، واژه «حنیفیان» معادلی برای «غیریهودی» یا «کافر» به کار رفته و به جای «کاهن» و «کاهنان» که در متن اصلی استفاده شده، از اصطلاحات «امام» و «امامان» استفاده شده است؛ نیز ابناء الله و ابن الله در ترجمه «پسران خدا» و «پسر خدا».

بعضی عبارات یا نام‌های یکسان در متن به صورت مختلف ترجمه شده: نام «عیسی» در دو موضع «یشوع» و «یشوع» آمده و در باقی متن «عیسی» است. عبارت «جان پاک» و «روح القدس» هر دو در متن به کار رفته است. نام یحیی تعمیددهنده نیز به سه شکل مختلف «یحیی»، «یوحنا»، «یحنّا» در نسخه دیده می‌شود که این تنوع احتمالاً نشانی از تلاش برای ایجاد سازگاری میان سریانی، عربی و فارسی است. همچنین نام «بارابا» (باراباس) به دو صورت «برابا» و «ابن ابا» نوشته شده است، که هر یک بازتاب‌دهنده تأثیر زبان‌های مختلف در انتقال این نام است.

۱. پیه‌مونتسه علاوه بر شناسه بیت در متن از یکبار کاربرد نشانه یش یاد کرده اما آن را ذکر نکرده. جست‌وجوی من در متن ترجمه برای یافتن این شناسه بی‌نتیجه بود.

2. Codex Curetonianus

3. Codex Sinaiticus

۴. پشیطا یا پشیتا نسخه رسمی کتاب مقدس در کلیساهای مسیحیت سریانی است.

این ترجمه از حیث معادل‌ها دیگر نیز درخور توجه و مطالعه است. این واژگان که برخی از آن‌ها به نوعی مهجور و کهن هستند، در ترجمه‌های معاصر معانی متفاوت یا تغییرات جدیدی را به خود گرفته‌اند. در ادامه، اختلاف تعدادی از این واژگان و اصطلاحات و عبارات کهن با معادل‌های آن‌ها در ترجمه‌های رایج انجیل (ترجمه هزاره نو و ترجمه پیروز سیار) آورده می‌شود.

غارة: تبعید	او را ندانست: با او نیامیخت، با او همبستر نشد	شعب: قوم
خرجین: صندوقچه	ادیم: پوست، چرم	صابغ: تعمید دهنده
انگبین بیابانی: عسل صحرایی	نتایج افاعی: افعی تباران، افعی زادگان	عماد و عمادا: تعمید
پارو: چهارشاخ، کج‌بیل	افتیده: درافکنده، افکنده	خوریاها: انبار
دوست داشته: محبوب	کنگره هیکل: بلندای معبد، فراز معبد	جان: روح
کتبه: کاتبان، علمای دین	حنیفیان: مشرکان، اقوام بت‌پرست، غیریهودیان	رش: دست
اولیان یار: هم‌نوع، همسایه	میرصده (امیرصده): افسر رومی، نظامی روم	نغل: ژرفا، عمق
غریم: وامدار، غرض‌دار	ابن البشر، فرزند بشر، آدمی‌زاد: پسر انسان	تپانچه: سیلی
کتاب مهر: طلاقنامه	مقدمان: نیاکان، پیشینیان	محافل: کنیسه‌ها
خسوره: مادر شوهر	سرور ابلیسان: بعل‌زبول	منافق: ریاکار
کشیش: کاهن	جریب: پیمان، کیسه بزرگ	دخیره: گنج
کنگاج: شور، مشورت	تیمن: جنوب	ضامن: خراجگیر
تومان: فوج	سودخور: باجگیر	پودینه: نعنای
اکلیل: تاج	اغار: بطری رخام، ظرف مرمر	شبت: شوید
ژیره: زیره	دستکزه: کشتزار، مزرعه	چراغ‌پا: چراغدان
لُباد: یوغ	قبیله: نسل	اغار: سبد
دار: صلیب	جزیه: مالیات	استیر: سکه چهار درهمی
خراسیا: سنگ آسیا	منبر: تخت، اورنگ	چرس: چرخشت

کلماتی چون سفارش، نوشته، گنجشک، دشواری، خفه و ... در این دست‌نویس به صورت نبشته، بنجشک، سپارش، دشخواری و خبه آمده که شیوه رایج زمانه کتابت متن بوده و بعدها با تبدیل حروف به صورت فعلی درآمده‌اند.

در متن چند مورد مطابقت عدد و معدود دیده می‌شود: «دو برادران»، «دوازده حواریون». همچنین مطابقت صفت و موصوف در جمع: «فرشتگان پاکان»، «برادران خردان»

به جای شناسه غایب جمع در چند موضع مخاطب جمع آمده: «افرین کنید برایشان که شما را لعنت کنید» و «گنه‌کاران و منافقان همین شیوه می‌ورزید» که ممکن است خطای کاتب باشد.

ضمیرهای شخصی در متن اغلب منفصل هستند: «آنکه خذاء افریدگارت را از همه دل تو و از همه جان تو و از همه قوت تو دوست داری»، «جاهلان با دانایان گفتند از روغن شما نیز بدهید».

گاه مفعول از نشانه مفعول جدا افتاده: «در هیکل شنبه را بگشایند».

در معدودی از موارد شناسه جمع بعضی افعالی که به هم عطف شده اند حذف شده: «جون امامان شنید و دیدند»، «تلامیذ نزدیک آمدند و پرسید و گفتند».

همچنین یک مورد ساخت نادر در متن دیده می‌شود: «ازان شما موی سر شما شمرده است»^۱.

مقایسه تطبیقی ترجمه‌ها

هزاره نو	پیروز سیار	انجیل متی نسخه واتیکان	ⲓⲁⲓⲁ	ⲓⲁⲓⲁ
تولد عیسی مسیح این چنین روی داد: مریم، مادر عیسی، نامزد یوسف بود. اما پیش از آنکه به هم پیوندند، معلوم شد که مریم از روح القدس آبدستن است.	اما پیدایش عیسی مسیح چنین روی داد. مادر او مریم نامزد یوسف بود: باری، پیش از آنکه به هم پیوندند مریم خویشتن را از روح القدس آبدستن یافت.	زاییدن عیسی مسیح چنین بود. چون مریم مادر وی برای یوسف نامزد کرده بودند پیش از آنکه انباز شوند از جان پاک حامله شد	ⲙⲉ	ⲉ
چون یوسف از خواب بیدار شد، آنچه فرشته خداوند به او فرمان داده بود، انجام داد و زن خود را گرفت. اما با او همبستر نشد تا او پسر خود را به دنیا آورد؛ و یوسف او را عیسی نامید.	یوسف چون از خواب برخاست چنان کرد که فرشته خداوند بدو امر کرده بود: زن خویش را به خانه خود برد؛ با او نیامیخت تا آن روز که پسری بزاد، و او را عیسی نام نهاد.	چون یوسف از خواب درآمد فرمان فرشته خدا قبول کرد. و مریم را نیک می‌داشت و او را ندانست تا آن وقت که فرزند بکر خود را زاد. و نامش ییشوع نهاد.	ⲙⲉⲓⲁⲓⲁ	ⲉ
پس او همه سران کاهنان و علمای دین قوم را فرا خواند و از آنها پرسید: «مسیح کجا باید زاده شود؟» ۵ پاسخ دادند: «در بیت لحم یهودیه، زیرا نبی در این باره چنین نوشته است: ۶ «ای بیت لحم که در سرزمین یهودایی، تو در میان فرمانروایان یهودا به هیچ روی	۴ جمله کاهنان اعظم را با کاتبان قوم گرد آورد و از ایشان محلی را که مسیح باید در آنجا زاده شده باشد جویا شد. ۵ او را گفتند: «در بیت لحم یهودیه؛ چه پیامبر چنین نگاشته است: "و تو ای بیت لحم، سرزمین یهودا، به هیچ روی کمترین ولایات یهودا نیستی؛ چه از تو	پس جمع کرد جمله اکابر کاهنان و کاتبان و از ایشان بازپرسید که مسیح چه جایگاه زاید. ایشان جواب دادند کی در بیت (آر) لحم یهوذا یعنی مهمان خانه. چنان نبشته شده است در کتاب پیغمبر. یا بیت لحم یهوذا تو حقیر نیستی در مملکت یهوذا. از تو پیدا گردد	ⲙⲉⲓⲁⲓⲁ	ⲉ

۱. درباره این ساختار ن. ک. بیگدلو، میلاد. (۱۴۰۲). فارسی میانه یا نو؟ ردیابی یک ساخت فارسی میانه در فارسی نو. آینه میراث، (۲۱)، ۷-۳۳.

٣٠	٣١	انجیل متی نسخه واتیکان	پیروز سیار	هزاره نو
		پادشاهی کی بچرانذ شعب مرا بنی اسرائیل را.	راهبری ظهور خواهد کرد که شبان قوم من اسرائیل خواهد بود.	کمترین نیستی، زیرا از تو فرمانروایی ظهور خواهد کرد که قوم من، اسرائیل، را شبانی خواهد نمود.
٢	≤	آواها شنیدم در کوچها، رامه، گریستن و نوحه کردن بسیار، راحیل مرثیه کند از برای فرزند و شادی قبول نمی کند از برای نیستی ایشان.	در رامه آوایی به گوش رسید، گریه و مویه ای دراز؛ راحیل بر فرزندان خویش می گرید؛ و نمی خواهد او را دلداری دهند، چه ایشان دیگر نیستند.	«صدایی از رامه به گوش می رسد، صدای شیون و زاری و ماتمی عظیم. راحیل برای فرزندانش می گرید و تسلی نمی پذیرد، زیرا که دیگر نیستند.»
٢	١٢	در آن روزگار آمد یوحنا صایغ، مژده می داد در خرابیها، یهو و می گفت. توبه کنید کی ملکوت آسمانی نزدیک آمدست	در آن روزگار یحیی تعمید دهنده ظهور کرد، در بیابان یهودیه موعظه می کرد و می گفت «توبه کنید، چه ملکوت آسمانها بسی نزدیک است.»	در آن روزها یحیی تعمیددهنده ظهور کرد. او در بیابان یهودیه موعظه می کرد و می گفت: «توبه کنید زیرا پادشاهی آسمان نزدیک شده است!»
٢	١٥	یحیی را پوشش از پشم شتر بود و میانش برناری از ادیم بسته و غذای او ملخ و انگبین بیابانی. انکه خلق و خلایق پیش وی می آمدند از جمله ولایت هاء یهو و از نواحی آن و از گردبرگرد اردن و از دست وی عماذ می ستدند در رودخانه اردن بحالتی که بگناهان خود اعتراف می کردند.	٤ این یحیی تنپوشی از پشم شتر داشت و دامانی از پوست بر کمر می بست؛ طعام او ملخ و عسل صحرائی بود. ٥ آن زمان از اورشلیم و سراسر یهودیه و تمامی ناحیه رود اردن به سوی او می آمدند، ٦ و به گناهان خویش اعتراف می کردند و در آبهای رود اردن از او تعمید می یافتند.	٤ یحیی جامه از پشم شتر بر تن داشت و کمربندی چرمین بر کمر می بست، و خوراکش ملخ و عسل صحرائی بود. ٥ مردمان اورشلیم و سراسر یهودیه و تمامی نواحی اطراف رود اردن، جملگی نزد او می رفتند ٦ و به گناهان خود اعتراف کرده، در رود اردن از او تعمید می گرفتند.
٢	١٥	آنگه شیطان او را بیت المقدس بر کنگروه هیکل ایستانید و گفت. اگر تو فرزند خدایی خود را از اینجا فرو انداخت زیرا که نبشته است که فرشتگان خود را سپارش کرده است تا بر رشهای ایشان ترا بردارند تا پای تو در سنگ نیاید.	٥ آنگاه ابلیس با خود به شهر مقدس برد و بر بلندای معبدش نهاد ٦ و او را گفت: «اگر پسر خدا هستی، خویشتن را به زیر افکن؛ چه مکتوب است: فرشتگانش را از برای تو فرمانها خواهد داد، و بر دستان خویش ترا خواهند برد، مبادا پایت به سنگی خورد.»	٥ سپس ابلیس او را به شهر مقدس برد و بر فراز معبد قرار داد ٦ و به او گفت: «اگر پسر خدایی، خود را به زیر افکن، زیرا نوشته شده است: "فرشتگان خود را درباره تو فرمان خواهد داد و آنها تو را بر دستهایشان خواهند گرفت، مبادا پایت را به سنگی بزنی.»
٥	٢٠	خنک مسکینان بجان را زیرا که ملکوت اسمانی ایشان را است. خنک اندهگنانرا زیرا که تسلی یعنی بی غمی ایشان یابند. خنک فروتانرا زیرا که میراث زمین ایشان گیرند. خنک گرسنگان و تشنگانرا برای راستی که سیر گردند. خنک امرندگان را که رحمت برایشان باشد. خنک پاکدلانرا که ایشان خدایرا بینند. خنک ایشان را که صلح و اشتی کنند که ابنا الله خوانده شوند.	٣ «نیکبخت آنان که روح فقیرانه دارند، چه ملکوت آسمانها از آن ایشان است. ٤ نیکبخت نرمخویان، چه صاحبان زمین خواهند شد. ٥ نیکبخت غمزدگان، چه تسلی داده خواهند شد. ٦ نیکبخت گرسنگان و تشنگان داد، چه سیر خواهند شد. ٧ نیکبخت بخشایندهگان، چه بخشوده خواهند شد. ٨ نیکبخت پاکدلان، چه بینای خدا خواهند شد. نیکبخت برپادارندگان صلح، چه پسر خدا خوانده خواهند شد.»	٣ «خوشا به حال فقیران در روح، زیرا پادشاهی آسمان از آن ایشان است. ٤ خوشا به حال ماتمیان، زیرا آنان تسلی خواهند یافت. ٥ خوشا به حال حلیمان، زیرا آنان زمین را به میراث خواهند برد. ٦ خوشا به حال گرسنگان و تشنگان عدالت، * زیرا آنان سیر خواهند شد. ٧ خوشا به حال رحیمان، زیرا بر آنان رحم خواهد شد. ٨ خوشا به حال پاکدلان، زیرا آنان خدا را خواهند دید. ٩ خوشا به حال صلح جویان، * زیرا آنان فرزندان خدا خوانده خواهند شد.

سوره	آیه	انجیل متی نسخه واتیکان	پیروز سیار	هزاره نو
۹	۹	فاما تو وقتی که نماز کنی در خانه خود رو و در خود ببند و نماز کن برای پدر خود در نهان. و پدر تو کی پنهان می بیند پاداش دهد ترا پیدا. و چون نماز کنی هذیان مگویند همچون حنیفیان کی می پنداریند کی بیسیار گفتن سخن شنوده شود. مانند ایشان مشوید زیرا که پدر اسمانی شما می داند در بایست شما را بیش از آنکه بخواید.	۶ لیک تو، آنگاه که دعا می کنی، به اتفاق خویش برو، در را به روی خود بر بند و دعا کن به درگاه پدر خویش که آنجا است، در نهان؛ و پدرت که در نهان می بیند، تو را پاداش آن خواهد داد. ۷ در دعا های خویش چون مشرکان لب مجانبانید: اینان می پندارند که با زیاده سخن گفتن، کلامشان بهتر شنیده می شود. ۸ کار ایشان را مکنید؛ چه پدرتان نیک می داند که شما را چه باید، زان پیش که از او طلب کنید.	۶ اما تو، هنگامی که دعا می کنی به اتفاق خود برو، در را ببند و نزد پدر خود که در نهان است، دعا کن. آنگاه پدر نهان بین تو، به تو پاداش خواهد داد. ۷ «همچنین، هنگام دعا، عباراتی تو خالی تکرار مکنید، آن گونه که اقوام بت پرست می کنند، زیرا می پندارند به سبب زیاده گفتن، دعایشان مستجاب می شود. ۸ پس مانند ایشان مباشید، زیرا پدر شما پیش از آنکه از او درخواست کنید، نیازهای شما را می داند.
۹	۱۰	ای پدر اسمانی ما پاک باشد نام تو. بیاید ملکوت تو. شود خواست تو چنانک در اسمان در زمین همچنان. بده ما را از نان آنچه مایحتاج روز ماست روز بروز. و عفو کن ما را گناه های ما چنانک عفو کردیم غریمان ما را. مینداز ما را در آزمایش لکن خلاص ده ما را از شریر زیرا که تراست ملک و قوت و بزرگواری تا ابد الابد	۹ «پس شما چنین دعا کنید: ای پدر ما که در آسمانی، نام تو مقدس باد. پاداکه سلطنتت فراسد، باداکه بر زمین و آسمان اراده ات انجام پذیرد. ۱۱ امروز نان روزانه ما را ارزانیان دار. ۱۲ وام های ما را بر ما ببخش همچنان که ما نیز بر وامداران خویش می بخشیم. ۱۳ و ما را در معرض آزمون قرار مده؛ بلکه از بدکاران برهان.	۹ «ای پدر ما که در آسمانی، نام تو مقدس باد. ۱۰ پادشاهی تو بیاید. اراده تو، چنانکه در آسمان انجام می شود، بر زمین نیز به انجام رسد. ۱۱ نان روزانه ما را امروز به ما عطا فرما. ۱۲ و قرض های ما را ببخش، چنانکه ما نیز قرضداران خود را می بخشیم. ۱۳ و ما را در آزمایش میاور، بلکه از آن شریر رهاییان ده.
۱۰	۱۱	بخواید تا داده شود بجویید تا بیابید در برزید گشاده شود هرکه خواهد سستاند و هرکه جوید یابد و هرکه در کوبد گشایند	۷ «طلب کنید تا شما را عطا کنند؛ بجویید تا بیابید؛ در بکوبید تا بر شما در بگشایند. ۸ چه آن که طلب کند عطا گیرد؛ آنکه بجوید بیابد؛ و بر آنکه در بکوبد در بگشایند.	۷ بخواید، که به شما داده خواهد شد؛ بجویید، که خواهید یافت؛ بکوبید، که در به رویتان گشوده خواهد شد. زیرا هر که بخواید، به دست آورد و هر که بجوید، یابد و هر که بکوبد، در به رویش گشوده شود.
۱۱	۱۲	در زمان مردی کاتبی نزد وی آمد و گفت یا معلم مرا فرمان دهی با تو آیم هر جا که باشی عیسی گفت روباهان را جایگه هست و مرغان را آشیانه ها و فرزند بشر در زمین چندان جایگه ندارد کی سر بنهد	۱۹ و کاتبی نزدیک آمد و او را گفت: «استاد! هر کجا روی از پی تو می آیم.» ۲۰ عیسی او را گفت: «روبان را لانه ها است و پرندگان آسمان را آشیانه ها؛ لیک پسر انسان را جایی از برای سرنهادن نیست.»	آنگاه یکی از علمای دین نزد او آمد و گفت: «ای استاد، هر جا بروی، تو را پیروی خواهیم کرد.» عیسی پاسخ داد: «روبانان را لانه ها است و مرغان هوا را آشیانه ها، اما پسر انسان را جای سرنهادن نیست.»
۱۲	۱۳	مترسید هیچ نهان نباشد الا آشکارا گردد و نه پوشیده گردد الا پیدا هرچه من در تاریکی با شما می گویم (۲۳۳).	۲۶ «پس از ایشان بیمناک مباشید! چه هیچ نهانی نیست که عیان نگردد و هیچ پنهانی نیست که آشکار نشود. ۲۷ آنچه در ظلمت با شما می گویم در روز روشن بگویید؛ و آنچه در روزن گوش می نیوشید بر بام ها بانگ زنید. ۲۸ از آنان بیمناک	بنابر این، از آنان مترسید. هیچ چیز پنهان نیست که آشکار نشود و هیچ چیز پوشیده نیست که عیان نگردد. ۲۷ آنچه در تاریکی به شما گفتم، در روشنائی بیان کنید و آنچه در گوشان گفته شد، از فراز بامها اعلام نمایند. ۲۸ از کسانی که جسم را می کشند اما

٣٠	٣١	انجیل متی نسخه واتیکان	پیروز سیار	هزاره نو
		بترسید که تن و جان را تواند کشتن و بعد از هلاک بدو زخ اندازد	مباشید که تن را می میرانند و لیک از میراندن روح عاجزند؛ بیشتر از او بیمناک باشید که روح و تن را توأمان در دوزخ هلاک تواند ساخت.	قادر به کشتن روح نیستند، مترسید؛ از او بترسید که قادر است هم روح و هم جسم شما را در جهنم هلاک کند
	=	و گفت تویی انک خواهد آمدن با چشم دیگری می داریم عیسی بدیشان گفت بروند و بگویند به یحیی آنچه دیدیت و شنیدیت انک نابیناان می بینند و سنان و نشستگان پها می روند و پیسان پاک می شوند و کران می شنوند و مردگان برمی خیزند و بیچارگان شاذ می شوند خنک بانک بمن شک نیارذ	٣ «آیا تو همانی که باید بیاید یا در انتظار دیگری باید باشیم؟» ٤ عیسی ایشان را پاسخ گفت: «بروید و آنچه را می شنوید و می بینید بر یحیی بازگویید: نابینایان بینا شده اند و لنگان خرامان و جذامیان پاک و ناشنویان شنوا و مردگان زنده و فقیران بشارت داده شده اند؛ ٦ و نیکبخت آن کس که به سبب من نلغزد!»	٣ تا بپرسند: «آیا تو همانی که می بایست بیاید، یا منتظر دیگری باشیم؟» ٤ عیسی در پاسخ گفت: «بروید و آنچه می بینید و می شنوید به یحیی بازگویید، که ٥ کران بینا می شوند، لنگان راه می روند، جذامیان پاک می گردند، کران شنوا می شوند، مردگان زنده می گردند و به فقیران بشارت داده می شود. ٦ خوشا به حال کسی که به سبب من نلغزد.»
	=	بیایید پیش من ای خستگان و باربردارندگان و من شما را آسایش دهم شکیبایی کنید و بر گردن نهید لباده من. از من بیاموزید زیرا که من فروتن هستم به دل بیایید آسایش لباده من شیرینست و بار من سبک	٢٨ نزدیک من آید ای جمله رنجبران و گرانباران، و من شما را سبکیار خواهم ساخت. ٢٩ بر یوغ من گردن نهید و از من تعلیم گیرید، چه نرمخوی و دل خاشعم، و جانهای شما سبکیار خواهد گشت. ٣٠ آری یوغ من راحت است و بارم سبک.	٢٨ «بیایید نزد من، ای تمامی زحمتکشان و گرانباران، که من به شما آسایش خواهم بخشید. ٢٩ یوغ مرا بر دوش گیرید و از من تعلیم یابید، زیرا حلیم و افتاده دل هستم، و در جانهای خویش آسایش خواهید یافت. ٣٠ چرا که یوغ من راحت است و بار من سبک.»
	=	بدرستی می گویم بشما که اینجا هست کسی که از شنبه بزرگتر است اگر خداوند شنبه و خانه نماز می دانستید معلوم می شد شما را که من شفقت و مهربانی خواهم نه قربان کشته خداوند شنبه فرزند بشر است	٦ باری، شما را می گویم که در اینجا کسی بزرگتر از او معبد هست. ٧ و اگر معنی مهربانی می خواهم و نه قربانی را درمی یافتید، مردمان بی گناه را محکوم نمی کردید. ٨ چه پسر انسان سبت است.	٦ به شما می گویم کسی در اینجا است که بزرگتر از او معبد است! ٧ اگر مفهوم این کلام را درک می کردید که "رحمت را می پسندم، نه قربانی را،" دیگر بی گناهان را محکوم نمی کردید. ٨ زیرا پسر انسان صاحب شَبَات است.»
	=	آن دم امامان بدر رفتند با هم کنکاج نهادند که او را چون هلاک کنند	١٤ فریسیان برون آمدند و علیه او به شور نشستند تا به هلاکتش رسانند.	١٤ اما فریسیان بیرون رفتند و با هم مشورت کردند که چگونه او را بکشند.
	=	با ایشان گفت شما را داده شد راز ملکوت دانستن ایشانرا داده نیست هرکه دارد دیگر داده شود و افزوده و انک ندارد ان نیز که پندارد کی دارد از او ستده شود ازین سبب با ایشان سخن پمثلها می گویم زیرا که نگه می کنند و نمی بینند و می شنوند در نمی یابند	١١ پاسخ گفت: «آن رو که شما را معرفت اسرار ملکوت آسمانها عطا گشته است، حال آنکه این مردمان را عطا نگشته است. ١٢ چه بر آن کس که دارد داده خواهد شد و زیاده خواهد داشت، لیک از آنکس که ندارد، آنچه دارد نیز ستانده خواهد شد. ١٣ از این رواست که با ایشان به زبان تمثیل سخن می گویم؛ چه می نگرند بی آن که ببینند و گوش فرا می دهند بی آن که بشنوند و دریابند.	١١ پاسخ داد: «درک رازهای پادشاهی آسمان به شما عطا شده است، اما نه به آنان. ١٢ زیرا به آن که دارد، بیشتر داده خواهد شد تا به فراوانی داشته باشد، و از آن که ندارد، همان که دارد نیز گرفته خواهد شد. ١٣ از این رو با ایشان به مَثَلها سخن می گویم، زیرا: «می نگرند، اما نمی بینند؛ گوش می کنند، اما نمی شنوند و نمی فهمند.

۳۸۸

آینه پژوهش | ۲۱۱

سال ۳۶ | شماره ۱

فروردین و اردیبهشت ۱۴۰۴

فصل	آیه	انجیل متی نسخه واتیکان	پیروز سیار	هزاره نو
۲۳	۱۳	و چون جمع را گسیل کرد بر کوه بالا رفت تا تنها نماز کند چون شب شد و او تنها. و کشتی رفته فرسنگها بسیار و کشتی اشفته می کردید از دشواری موج زیرا که باد سخت بود	۲۳ و چون مردمان را بازگرداند، از کوه تر شد تا در خلوت دعا کند. چون شب فراسید، آنجا تنها بود. ۲۴ زورق چند استادیون از ساحل دور و در امواج گرفتار آمد، چه باد مخالف می وزید.	۲۳ پس از مرخص کردن مردم، خود به کوه رفت تا به تنهایی دعا کند. شب فرا رسید و او آنجا تنها بود. ۲۴ در این هنگام، قایق از ساحل بسیار دور شده و دستخوش تلاطم امواج بود، زیرا باد مخالف بر آن می وزید.
۲۴	۱۴	تلامیذ نزدیک او شدند و گفتند اما ما از سخن تو رنجیدند و کینه در دل گرفتند عیسی گفت هر نهال کی پدر آسمانی من ننشاند برکنده شود ایشانرا بگذارید کی نابینا و رهبران نابینایان زیرا کی کور را کوری کشنده شود هر دو در چاه افتند	۱۲ آنگاه شاگردان نزدیک آمدند و او را گفتند: «آیا می دانی فریسیان از اینکه شنیدند اینگونه سخن می گوئی حیران گشتند؟» ۱۳ پاسخ گفت: «هر نهالی که پدر آسمانی من آن را نکاشته باشد، برکنده خواهد شد. ایشان را وانهید: اینان کورانی هستند که عصا کش کوران دگر شده اند! باری، اگر کوری عصا کش کور دگر شود، هر دو به گودال فرو می افتند.»	۱۲ آنگاه شاگردان نزدش آمدند و گفتند: «آیا می دانی که این سخن تو فریسیان را ناپسند آمده است؟» ۱۳ عیسی پاسخ داد: «هر نهالی که پدر آسمانی من نکاشته باشد، ریشه کن خواهد شد. ۱۴ آنها را به حال خود واگذارید. آنها راهنمایانی کورند. هر گاه کوری عصا کش کور دیگر شود، هر دو در چاه خواهند افتاد.»
۲۵	۱۵	جواب داد و گفت ایشانرا چون شبهنگام اید بگوئید آسمان پاک خواهد بود زیرا که سرخ شده است و بامداد بگوئید امروز زمستانست زیرا که سرخی آسمان بسیهی می زند ای منافقان روی آسمان می توانید دانستن و این روزگار نمی دانید	آنان را پاسخ گفت: «هنگام غروب می گوئید: هوا خوب خواهد بود، چه آسمان سرخ آتشین است: و به هنگام طلوع: می گوئید امروز هوا بد خواهد بود، چه آسمان سرخ تیره است. بدین سان سیمای آسمان را تعبیر توان ولیک از نشانه های زمانها از انجام این کار عاجزید!	۲ در پاسخ فرمود: «هنگام غروب، می گوئید "هوا خوب خواهد بود، زیرا آسمان سرخ فام است،" ۳ و بامدادان می گوئید "امروز هوا بد خواهد شد، زیرا آسمان سرخ و گرفته است." شما نیک می دانید چگونه سیمای آسمان را تعبیر کنید، اما از تعبیر نشانه های زمانها ناتوانید!
۲۶	۱۶	در جواب گفت از بی صدقی بوده است راستی گویم بشما کی اگر چندانک یک دانه خردل صدق و ایمان در شما یافت شود با این کوه بگوئید از جای خود برو و بدریا درافت شما را فرمان برد و هیچ چیز شما را قهر نکند	۲۰ ایشان را گفت: «از آن روی که کم ایمان هستید. چه به راستی شما را می گویم که اگر به قدر دانه خردلی ایمان داشتید و این کوه را می گفتید که از اینجا به آنجا نقل مکان کند می کرد و هیچ کاری بر شما محال نبود.»	۲۰ پاسخ داد: «از آن رو که ایمانان کم است. آمین، به شما می گویم، اگر ایمانی به کوچکی دانه خردل داشته باشید، می توانید به این کوه بگوئید "از اینجا به آنجا منتقل شو" و منتقل خواهد شد و هیچ امری برای شما ناممکن نخواهد بود.
۲۷	۱۷	از آن پرهیز کنی که بر کودکی از این کودکان تسخر کنی که فروتن اند بگویم بشما بدرستی که فرشتگان ایشان در جمله وقتها روی پدر آسمانی من می بینند بدرستی که فرزند آدمی امد تا راه راست بگم رهان بنماید و کسی را کی در هلاکت است زنده گرداند	۱۰ زنهار یکی از این کوچکان را خوار مدارید: چه شما را می گویم که فرشتگان ایشان در آسمانها پیوسته روی پدرم را که در آسمانها است، می بینند. [۱۱] چه پسر انسان آمده است تا آنچه را گم شده بود، نجات بخشد.]	۱۰ «آگاه باشید که هیچ یک از این کوچکان را تحقیر نکنید، زیرا به شما می گویم که فرشتگان ایشان در آسمان همیشه روی پدر مرا که در آسمان است، می بینند. [۱۱] زیرا پسر انسان آمده است تا گمشده را نجات بخشد.»
۲۸	۱۸	مردی پیش و گفت ای آموزنده نیک چه کار کنم از خیر تا زندگانی جاوید باهم عیسی گفت چرا مرا نیک میخوانی نیک نیست مگر	۱۶ و در این هنگام مردی نزدیک آمد و او را گفت: «استاد، چه نیکی باید بکنم تا حیات جاودان به کف آرم؟» ۱۷ او را گفت: «از چه روی در باب	۱۶ روزی مردی نزد عیسی آمد و پرسید: «استاد، چه کار نیکیی انجام دهم تا حیات جاویدان داشته باشم؟» ۱۷ پاسخ داد: «چرا درباره کار نیکو از من

٣٠	٣١	انجیل متی نسخه واتیکان	پیروز سیار	هزاره نو
		یکی خدا. اگر زندگانی جاوید خواهی فرمانها را نگه دار	آنچه نیک است از من می‌پرسی؟ نیک تنها یکی است. اگر بر آتی تا به حیات درآیی، احکام را پاس دار.	سؤال می‌کنی؟ تنها یکی هست که نیکوست. اگر می‌خواهی به حیات راه یابی، احکام را به جای آور.
٤٥	١٥-١٦	من بر مال خود حاکم هستم تا هرچه خواهم بکنم مگر تو حسودی بر کرم من همچنین پیشینان پسینان و پسینان پیشینان خواندگان بسیارند و گزیدگان اندک	١٥ آیا حق ندارم با اموال خویش آن کنم که خوش دارم؟ یا نیکی من باید مایهٔ رشک تو شود؟ ١٦ اینچنین است که آخرینان اولین خواهند بود و اولینان آخرین.	آیا حق ندارم با پول خود آنچه می‌خواهم بکنم؟ آیا چشم دیدن سخاوت مرانداری؟ ١٦ پس، آخرینها اولین خواهند شد و اولینها آخرین!
٤٦	٢٢-٢٣	گفت با ایشان نخواندید در مزامیر که ان سنگ که بنایان خوار کردند او سرگوشه شد این از پیش خدا بود و او عجب است بچشم ما از برای ان می‌گویم که ملکوت اسمان از شما بدر رود و بکسانی داده شود که میوهٔ نیک دهند	٢٢ عیسی ایشان را گفت: «آیا هرگز در کتب مقدس نخوانده‌اید: سنگی که بنایان آن را کنار نهاده بودند، سنگ رأس بناگشته است؛ این کار خداوند است و به دیده ما ستودنی است. ٢٣ از این روی شما را می‌گویم ملکوت خدا از شما ستانده خواهد شد تا به قومی سپرده شود که آن را به بار خواهند نشاند.	٢٢ آنگاه عیسی به آنان گفت: «آیا تا به حال در کتب مقدس نخوانده‌اید که: «سنگی که معماران رد کردند، مهمترین سنگ بنا شده است. خداوند چنین کرده و در نظر ما شگفت می‌نماید؟» ٢٣ پس شما را می‌گویم که پادشاهی خدا از شما گرفته و به قومی داده خواهد شد که میوهٔ آن را بدهند.
٤٧	٢٧-٢٨	یکی از ایشان عالم بود بتوریت وی بامتحان پرسید و گفت ای معلم کدام وصیت بزرگتر وصیتهاست عیسی بجواب گفت آنکه خدای افریدگارت را از همهٔ دل تو و از همهٔ جان تو و از همهٔ قوت تو دوست داری	٢٧ و یکی از ایشان بهر گرفتار کردن او از وی پرسید: ٢٨ «بزرگ‌ترین حکم شریعت کدام است؟» ٢٧. عیسی او را گفت: «خداوند خدای خویش را به تمامی دل و تمامی جان و تمامی ذهن خویش دوست بدار؛	٢٨ یکی از آنها که فقیه بود، با این قصد که عیسی را به دام اندازد، از او پرسید: ٢٩ «ای استاد، بزرگترین حکم در شریعت کدام است؟» ٢٧ عیسی پاسخ داد: «"خداوند خدای خود را با تمامی دل و با تمامی جان و با تمامی فکر خود محبت نما."
٤٨	٢٩-٣٠	با ایشان گفت چونست که داوود او را بجان او را خدا نام می‌نهد زیرا که می‌گوید گفت خدا بخدای من بر دست راست من بنشین تا دشمنان ترا زیر پای تو نهم	٣٠ گفت: «پس چه سان داود به الهام روح او را خداوند می‌خواند، آنگاه که می‌گوید: ٣١ خداوند به خداوند من گفت: سمت راست من نشین، تا دشمنانت را به زیر پاهایت درآورم.	٣١ عیسی گفت: «پس چگونه داوود به روح، او را خداوند می‌خواند؟ زیرا می‌گوید: ٣٢ خداوند به خداوند من گفت: به دست راست من بنشین تا آن هنگام که دشمنانت را کرسی زیر پایت سازم.»
٤٩	٣١-٣٢	تا از شما بازجسته شود خون هر پاکی کی بر زمین ریخته شد از خون هابیل صدیق تا خون زکریا پسر برخیا انک کشتید میان هیکل و مذبح راست گویم بشما که این همه برین قبیله از ملامت و غرامت خواهد آمدن	٣١ از آن روی که تمامی خون پاکی که بر زمین ریخته است، بر گردن شما افتد، از خون هابیل پاک تا خون زکریا پسر بزکیا که او را میان مقدس و قربانگاه بمیراندید! ٣٢ به راستی شما را می‌گویم که این همه بر گردن این نسل خواهد افتاد.	٣٢ پس، همهٔ خون پارسایان که بر زمین ریخته شده است، از خون هابیل پارسا گرفته تا خون زکریا بن بزکیا، که او را بین محرابگاه و مذبح کشتید، بر گردن شما خواهد بود. ٣٦ آمین: به شما می‌گویم، همهٔ اینها دامنگیر این نسل خواهد شد.
٥٠	٣٣	انگه پیدا شود نشان فرزند ادمی در اسمان انگه بمویند خویشاوندان زمین کی ببینند ادمیزاد را که می‌آید بر ابر اسمان با نیرو و ستایش بزرگ	٣٣ و آنگاه نشانهٔ پسر انسان در آسمان پدیدار خواهد گشت؛ و آنگاه جمله تبارهای زمین به سینه خواهند کوفت؛ و پسر انسان را خواهند دید که با قدرت و جلال مجید عظیم، بر ابرهای آسمان خواهد آمد.	٣٣ آنگاه نشانهٔ پسر انسان در آسمان ظاهر خواهد شد و همهٔ طوایف جهان بر سینهٔ خود خواهند زد، و پسر انسان را خواهند دید که با قدرت و جلال عظیم بر ابرهای آسمان می‌آید

۳۹۰

آینهٔ پژوهش | ۲۱۱

سال ۳۶ | شماره ۱

فروردین و اردیبهشت ۱۴۰۴

فصل	آیه	انجیل متی نسخه واتیکان	پیروز سیار	هزاره نو
۵	۲۵-۲۸	ان پاکان گویند ای خداوند کی دیدیم ترا گرسنه و سیر کردیم و تشنه و آب دادیم یا برهنه و پوشانیدیم یا غریب و ترا بخانه بردیم یا در زندان و بزیارت تو آمدیم	۳۷ آنگاه دادگران او را خواهند گفت: «ای خداوند، چه هنگام تو را گرسنه دیدیم و طعام بدادیم، تشنه دیدیم و سیراب کردیم، ۲۸ غریب یافتیم و پذیرا گشتیم، برهنه دیدیم و جامه درپوشانیدیم، ۳۹ بیمار یا دربند یافتیم و به دیدار آمدیم؟»	آنگاه پارسایان پاسخ خواهند داد: «سرور ما، کی تو را گرسنه دیدیم و به تو خوراک دادیم، یا تشنه دیدیم و به تو آب دادیم؟ ۲۸ کی تو را غریب دیدیم و به تو جا دادیم و یا عربان، و تو را پوشانیدیم؟ ۳۹ کی تو را مریض و یادر زندان دیدیم و به دیدارت آمدیم؟»
۶	۱۲-۱۳	این زن که این روغن بر من ریخت راز مردن من نمود راست گویم بشما که چون منادی شود بجهان مژده من یاذ کرده شود کردار این زن و همیشه در انجیل من یاد کنندش	۱۲ اگر این عطر را بر پیکر من ریخت، بهر به خاک سپردن من این کار را کرد. ۱۳ به راستی شما را می‌گویم که در سراسر عالم هر کجا این بشارت اعلام گردد، آنچه اکنون این زن کرد نیز به یاد او بازگفته خواهد شد	۱۲ این زن با ریختن این عطر بر بدن من، در واقع مرا برای تدفین آماده کرده است. ۱۳ بر راستی به شما می‌گویم، در تمام جهان، هر جا که این انجیل موعظه شود، کار این زن نیز به یاد او بازگو خواهد شد.
۲۷	۴۵-۴۷	در ششم ساعت از روز تا نهم ساعت تاریکی همه زمین را پوشانید عیسی بانک زد و گفت ایلی ایلی چرا مرا گذاشتی چون ان کسان کی انجا بودند شنیدند گفتند الیا را می‌خواند تا بیاید او را خلاص کند	۴۵ از ساعت ششم، تاریکی سراسر زمین را فرا گرفت تا ساعت نهم. ۴۶ و نزدیک ساعت نهم، عیسی به آوای بلند بانگ برآورد: «ایلی، ایلی، لَمَّا سَمِعْتَانِ؟» یعنی «خدا ی من، خدای من، از چه روی مرا وانهادی؟» برخی از آنان که آنجا ایستاده بودند با شنیدن ندای او گفتند: «این ایلیا را می‌خواند.»	۴۵ از ساعت ششم تا نهم، تاریکی تمامی آن سرزمین را فرا گرفت. ۴۶ و نزدیک ساعت نهم، عیسی با صدای بلند فریاد برآورد: «ایلی، ایلی، لَمَّا سَمِعْتَانِ؟» یعنی «ای خدای من، ای خدای من، چرا مرا وا گذاشتی؟» ۴۷ برخی از حاضران چون این را شنیدند، گفتند: «ایلیا را می‌خواند.»
۳۰	۱۹-۲۰	برویند و مزدگانی دهید و شاگرد گردانید همه امتها را و بشویند ایشانرا بنام پدر و جان پاک و بیاموزانید تا نگاه دارند هر چه فرمودم بشما و انک من با شما باشم در همه روزگار تا آخر که بیقین و شکر خدا را باد همیشه.	۱۹ پس بروید و از جمله ملت‌ها شاگردانی بیورزید و ایشان را به نام پدر و پسر و روح‌القدس تعمید دهید، و آنان را بیاموزید که هر آنچه را بر شما حکم کرده‌ام به جای آورند. و اینک برای همیشه تا پایان عصر با شما می‌ام.	۱۹ پس بروید و همه قومه‌ها را شاگرد سازید و ایشان را به نام پدر و پسر و روح‌القدس تعمید دهید ۲۰ و به آنان تعلیم دهید که هر آنچه به شما فرمان داده‌ام، به جا آورند. اینک من هر روزه تا پایان این عصر با شما هستم!

موخره

در روزهایی که اصلاحات نهایی این نوشتار صورت می‌گرفت، رساله دکتری علی بالایی لنگرودی در دانشگاه گوتینگن با عنوان «درباره کهن‌ترین دست‌نوشته فارسی از انجیل نخستین»^۱ منتشر شد. این پژوهش شامل مقدمه‌ای مفصل درباره این دست‌نوشته و

1. Balaeilangroudi, A. (2025). On the earliest Persian manuscript of the First Gospel: A textual genealogy of Codex Vat. pers. 4 (Doctoral dissertation). University of Göttingen, Institute of Iranian Studies.

رونوشت‌های آن، تصحیح انتقادی متن، ولایه‌های مختلف تحلیل زبانی و متنی است که این نسخه را با برخی از ترجمه‌های سریانی، عربی و دیگر نسخه‌های فارسی اناجیل مقایسه می‌کند. در نتیجه این رساله نخستین پژوهش جامع درباره نسخه مورد بحث است و شایسته است به فارسی ترجمه شود.

مقاله با بخشی از این ترجمه کهن به پایان می‌رسد:

موعظه عیسی بر فراز کوه (انجیل متی، باب ۵، آیات ۱۳ تا ۱۶)

«شما نمک زمینید. چون نمک فاسد شود به چه چیز نمک کنند و صلاح به چه یابد؟ هیچ کاری را نشاید مگر بیرون اندازند و پپای کوفته شود. شما باید نور عالم؛ و روشنایی پنهان نماند. دیگر، شهری که بر کوه ساخته باشند پوشیده نشود. و چراغ نیفروزند و زیر چیزی نهند، بلکه بر چراغ‌پا تا تمامت خانه را روشنایی دهد. همچنین نور شما بر خلائق تابنده باشد. چون ببینند کردار نیک از شما، شکر کنند پدر آسمانی شما را.»

۳۹۲

آینه پژوهش | ۲۱۱

سال ۳۶ | شماره ۱

فروردین و اردیبهشت ۱۴۰۴

منابع

- بیانی، شیرین. (۱۳۸۹). دین و دولت در ایران عهد مغول (جلد دوم). مرکز نشر دانشگاهی. ص ۳۸.
- حاجیان پور، حمید (۱۳۸۶). سفرنامه‌ها و ادبیات سفرنامه‌ای اروپاییان عصر صفوی: پیترو دل‌واله. تاریخ اسلام در آینه پژوهش پاییز ۱۳۸۶ - شماره ۱۵ (صص ۳۱-۵۲)
- ذاکری، شیرین. (۱۳۹۷). میراث فارسی‌واتیکان (معرفی کتاب پروفیسور انجلو میکله بیه مونته). بخارا، شماره ۱۲۵.
- سبوا، پاتی. (۱۳۸۸). بررسی ترجمه‌های اناجیل در زبان فارسی (پایان‌نامه دکتری). دانشگاه تهران.
- عطارنیشابوری، فریدالدین محمد، (۱۳۹۸)، تذکرة الاولیاء، مقدمه، تصحیح و تعلیقات: محمدرضا شفیعی کدکنی، چ ۲، تهران: سخن
- مسینا، جوزپه، (۱۳۸۷). دیاتسارون فارسی (تصحیح و ترجمه ایتالیایی جوزپه مسینا؛ با دو گفتار از ایرج افشار و حسن رضایی باغبیدی). اساطیر
- عهد جدید بر اساس کتاب مقدس اورشلیم (۱۳۸۷)، ترجمه پیروز سیار، نشر نی، تهران.
- انجیل عیسی مسیح شامل کتب عهد جدید (۲۰۱۵)، ترجمه هزاره نو، انتشارات ایلام.
- Floristán, J. M. (2010). Armenios en la corte de Felipe III de España (1598-1621). *Revue des Études Arméniennes*, 165-199. Peeters.
- Gulbenkian, R. (1981). The translation of the Four Gospels into Persian. *Die Neue Zeitschrift für Missionswissenschaft*.
- Hassanabadi, M., Jahani, R., & Jahani, C. (2018). A Unified Gospel in Persian: An Old Variant of the Gospels Along with Exegetical Comments. *Acta Universitatis Upsaliensis*.
- Kwak, Moon-Seok. (2020). Vat. Pers. 4: A comparative study on the Persian Gospels in the 13th-14th century. *Journal of Biblical Text Research*, 46, 171-195.
- Mai, Angelo. (1831). *Scriptorum veterum nova collectio e Vaticanis codicibus edita ab Angelo MAio Bibliothecae Vaticanae praefecto, tomus IV, [fasc. 2] Codices Arabici, Persici, Turcici, Romae*.
- Levi Della Vida, Giorgio. (1939). Ricerche sulla formazione del più antico fondo dei manoscritti orientali della Biblioteca Vaticana. Vatican City: Biblioteca Apostolica Vaticana.
- Messina, Giuseppe (Ed.). (1943). Notizia su un diatessaron persiano, tradotto dal siriano (pp. 19-20). Roma: Pontificio Istituto biblico.
- Orsatti, Paola. "Italy." *Encyclopaedia Iranica*, vol. XIV, fasc. 3, 1996, pp. 273-277.
- Piemontese, Angelo Michele. (2017). *Persica Vaticana: Roma e Persia tra codici e testi*. Biblioteca Apostolica Vaticana.

- Rossi, Ettore. (1948). Elenco dei manoscritti persiani della Biblioteca Vaticana: Vaticani, Barberiniani, Borgiani, Rossiani (Studi e Testi, 136). Biblioteca Apostolica Vaticana.
- Thomas, Kenneth J., & Vahman, Fereydun. (1989). BIBLE iii. Chronology of Selected Persian Translations of Parts or the Whole of the Bible. *Encyclopaedia Iranica*, IV/2, pp. 203-206.
- Thomas, Kenneth J. (2017). A Restless Search: A History of Persian Translations of the Bible. The Bible Society.